

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«До захисту допущено»

Реєстраційний № _____

Завідувач кафедри _____

« ___ » _____ 20__ р.

**ДІЯЛЬНІСТЬ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ НА
ПРИКЛАДІ МІСТА КРИВОГО РОГУ**

Кваліфікаційна робота
студентки IV курсу групи СП-20
психолого-педагогічного факультету
спеціальності 231 Соціальна робота

Страдомської Ілони Миколаївни

Науковий керівник:

к.п.н., доцент Василюк Т.Г.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Страдомська Ілона Миколаївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікацій. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету, Міністерство освіти і науки України.

Захист кваліфікаційної роботи відбудеться «___» _____ 2024 року об ___ годині на засіданні екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти із спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійної програми «Соціальна робота».

Адреса: Навчальний корпус №4 Криворізького державного педагогічного університету, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Героїв АТО, буд., 79А.

Науковий керівник:

Василюк Тамара Григорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету.

Рецензент:

Размолочикова Іванна Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ	
1.1. Сімейні форми виховання	9
1.2. Сутність базових понять дослідження.....	13
1.3. Дитячий будинок сімейного типу: переваги та недоліки для соціалізації дитини.....	17
Висновки до першого розділу	20
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ	
2.1. Аналіз діяльності дитячих будинків сімейного типу в місті Кривому Розі	21
2.2. Дитячий будинок сімейного типу як об’єкт соціально- педагогічної роботи	23
2.3. Методичні рекомендації щодо особливостей соціалізації вихованців дитячого будинку сімейного типу.....	27
Висновки до другого розділу	32
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36

Список умовних скорочень

ДБСТ – дитячий будинок сімейного типу

ПС – прийомна сім'я

ДБ – дитячий будинок

МОН – Міністерство освіти і науки України

КДПУ – Криворізький державний педагогічний університет

ВСТУП

Актуальність дослідження. Діти завжди були і залишаються найвищою цінністю свого народу. Завдання будь-якої влади за будь-якого політичного режиму – зберегти і примножити людський потенціал своєї країни. Саме тому дітям завжди приділялася така важлива увага.

Не усім дітям щастить виховуватися в повноцінній родині, серед люблячих батьків, на сімейних традиціях, із дотриманням та примноженням сімейних цінностей. Різні життєві ситуації, на жаль, спричинюють появу таких категорій дітей, як діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування. Таким «категорійним» дітям особливо потрібна допомога дорослих людей, зокрема і на рівні державних органів влади, адже про них має турбуватися сама держава.

Сімейні форми виховання дитини визнані по всьому світі найбільш ефективними та сприятливими для того, щоб у дитини сформувалися відповідні якості. Процес соціалізації також набагато ефективніше відбувається саме в родині, де діти спостерігають моделі поведінки батьків, їхнє ставлення одне до одного, саме в родинному колі формуються такі важливі навички співчуття, турботи, підтримки, любові до близьких та інші.

В Україні сімейні форми виховання вже давно перестали бути інноваційними. Ми вже добре знаємо про прийомну сім'ю, про дитячий будинок сімейного типу, про патронатну сім'ю. Звісно, наявність таких форм виховання не вирішує проблему сирітства, проте в разі збільшує кількість дітей, яким в родині (хоч і не біологічній) дарують любов, підтримку, турботу, домашній затишок, відчуття безпеки тощо.

Серед науковців, які досліджують проблему сімейних форм виховання варто назвати: Б. Ананьєв, Т. Алексеєнко, Г. Ващенко, Л. Виготський, Л. Галаманжук, Б. Грінченко, А. Капська, О. Лубенець, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, З. Фрейд, О. Волкова, А. Суходольська, Т. Лісовська,

Л. Лешанич, О. Терновець, Л. Кривачук, М. Сніжко, Т. Дружинін, Ю. Харченко, І. Яніцька, О. Потапохіна, А. Ярошенко, Ю. Якубова та інші.

Також безпосередньо проблемами впровадження такої форми виховання як дитячий будинок сімейного типу займаються вітчизняні науковці як: Л. Баранова, Д. Боброва, В. Борисова, В. Гопанчук, І. Жилінкова, В. Євко, Н. Кузнєцова, З. Ромовська, Л. Солодухіна, А. Суходольська, Я. Шевченко, Ю. Червоний, Ю. Черновалюк, С. Фурса, та інших.

Отже, увага до такої сімейної форми виховання є очевидною, а значить тема актуальна та вибір теми кваліфікаційного дослідження «**Діяльність дитячих будинків сімейного типу на прикладі міста Кривого Рогу**» є обґрунтований.

Мета дослідження: дослідити особливості функціонування ДБСТ як основної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати сімейні форми виховання дітей;
- 2) визначити переваги та недоліки для соціалізації дитини у дитячому будинку сімейного типу;
- 3) дослідити дитячий будинок сімейного типу як об'єкт соціально-педагогічної роботи;
- 4) надати методичні рекомендації щодо особливостей соціалізації вихованців дитячого будинку сімейного типу.

Об'єкт дослідження: процес сімейного виховання.

Предмет дослідження: діяльність ДБСТ як технології сімейного виховання дитини.

Методи дослідження:

- *теоретичні* (порівняльний аналіз наукових праць; систематизація, узагальнення, порівняння і зіставлення різних поглядів на проблему, яка досліджується; аналіз теорії і практики функціонування дитячих будинків сімейного типу);

- *емпіричні*: опитування, бесіда, моніторинг.

Практичне значення дослідження полягає у розробці методичних рекомендацій прийомним батькам, соціальним працівникам та усім, хто зацікавлений в розвитку дитячого будинку сімейного типу як форми сімейного виховання дитини. Надані рекомендації можуть бути впроваджені як в навчальну діяльність (при проходженні практики студентами або при вивченні курсу «Спеціалізовані соціальні служби в соціальній сфері»), так і при практичному впровадженні означеної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Апробація дослідження:

1. Страдомська І. М. Василюк Т. Г. Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект: збірник наукових і науково-методичних праць [електронний збірник] / редкол. Т. Василюк, І. Лисоконь, З. Мірошник, І. Размолодчикова, І. Шимко. Вип. 6. Кривий Ріг: КДПУ, 2024.

Структура дослідження: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаної літератури (17 позицій).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

1.1. Сімейні форми виховання

Ще на початку 2000-х років Україна взяла курс на деінституалізацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. поняття «деінституалізація» в буквальному сенсі означає вихід з-під опіки держави, тобто зменшення державних установ, де утримувалися діти певних категорій. До таких установ належали, зокрема:

- дитячі будинки;
- будинки-інтернати.

Чисельність таких закладів суттєво зменшилася завдяки серйозній кропіткій роботі всіх дотичних до проблеми органів та міністерств: Міністерства соціальної політики, Міністерства освіти і науки, Кабінету Міністрів України, профільних комітетів у Верховній Раді і, звісно, відповідних органів в регіонах.

Процес деінституалізації має на меті забезпечити усіх дітей віком до 18 років сімейними формами виховання. Саме таку політику проводить держава останні 20 років з відповідними реформами.

Дитина-сирота – це особа віком до 18 років, батьки якої загинули або померли. Цей факт має бути підтвердженим свідоцтвом про смерть батьків. Якщо дитину виховувала одинока мати, яка померла, то окрім свідоцтва про смерть матері має бути витяг з державного реєстру про те, що відомості про батька записано відповідно до ст. 135 Сімейного кодексу України.

Дитина, позбавлена батьківського піклування – це особа до 18 років, у якої батьки визнані безвісті відсутніми, позбавлені батьківських прав рішенням суду, визнані медичною установою недієздатними, засуджені до відбування покарання в місцях позбавленні волі.

На сьогодні в Україні офіційно виявлено 66 тисяч дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. «Круглих» сиріт – 23 тисячі осіб, тобто таких, у яких обоє з батьків померли. Як свідчать цифри, переважна більшість – це діти, позбавлені батьківського піклування. Таку негативну тенденцію можна пояснити різними чинниками, зокрема:

- *низька усвідомленість батьківства* (молоді люди не усвідомлюють відповідальності перед власними дітьми, роблять хибні дії, стають багатодітними батьками без усвідомлення подальшої відповідальності, не знають норми чинного законодавства щодо своїх батьківських прав та обов'язків тощо);

- *складна соціально-економічна ситуація в країні* (особливо сьогодні, в часи війни, така ситуація загострилася, багато людей втратили роботу, майно, житло, що спричинює бідність, відчай тощо);

- *низький рівень соціального забезпечення* (недостатнє фінансування малозабезпечених сімей, багатодітних, сімей, які виховують дитину з інвалідністю тощо).

Представимо на рис. 1.1. основні причини появи категорії дітей, позбавлених батьківського піклування.

Рис. 1.1. Основні причини появи категорії дітей, позбавлених батьківського піклування.

Відповідно до ст. 5 Сімейного кодексу України визначається, що держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї. Держава створює людині умови для материнства та батьківства, забезпечує охорону прав матері та батька, матеріально і морально заохочує і підтримує материнство та батьківство. Держава забезпечує пріоритет сімейного виховання дитини. Держава бере під свою охорону кожную дитину-сироту і дитину, позбавлену батьківського піклування [14].

Сімейні форми виховання є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців, зокрема це: О. Балакірєва, Л. Волинець, Б. Кобзарь, О. Коваленко, Н. Комарова, І. Пєша, О. Яременко та інші.

Дослідженням правових засад сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відображено в працях І. Голубєва, О. Губанової, Л. Зілковської, І. Ковальчук, В. Москалюк, С. Морозової, Н. Рудого, Т. Стоянова, Ю. Черновалюк та інших.

Серед вітчизняних педагогів означену проблему розробляють Т. Алексеєнко, О. Безпалько, З. Дорогонько, І. Зверєва, А. Капська, І. Пєша, І. Пflugатор, Т. Тележенко, І. Ченбай та інші.

З позицій психологічної науки проблему впровадження сімейних форм виховання дітей-сиріт вивчають Г. Бєвз, Т. Говорун, Б. Крімера, А. Суходольська, Л. Слюсар, Е. Шумейко, Г. Хархан та інші.

Логіка нашого дослідження передбачає уточнення поняття «сімейні форми виховання».

Сімейні форми виховання на сьогодні в Україні є такі:

- **усиновлення** (добровільне рішення подружжя або однієї особи взяти на правах дочки або сина дитину. Таке рішення приймається виключно на підставі рішення суду);
- **опіка-піклування** (встановлюються над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Опіка встановлюється над

дитиною, яка не досягла 14 років, а піклування – над дитиною у віці від 14 до 18 років. Рішення приймає суд або відповідний орган – виконавчий комітет, райрада тощо);

- **прийомна сім'я** (це сім'я, яка добровільно взяла від 1 до 4 дітей на виховання та для спільного проживання з метою соціалізації дітей, набуття ними навичок самообслуговування, підтримки, взаємодопомоги тощо);
- **дитячий будинок сімейного типу** (це сім'я, яка бере на виховання та для спільного проживання від 5 до 10 дітей. В такій формі можуть виховувати як рідні діти подружжя, так і прийомні).

Рис. 1.2. Основні форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні

Вихованцями таких форм є діти-сироти та діти, які позбавлені батьківського піклування. Очевидно, що кожна з представлених форм сімейного виховання є свої переваги та недоліки у порівнянні одне з одним. Проте, держава робить все можливе, для того, щоб дитина, яка опинилася в

складній життєвій ситуації, знайшла все ж таки сім'ю, де б змогла набути усіх необхідних їй життєвих компетентностей.

1.2. Сутність базових понять дослідження

Основними поняттями, що є визначальними для нашого дослідження є:

- соціалізація;
- виховання;
- сімейне виховання;
- біологічні батьки;
- прийомні батьки;
- дитячий будинок сімейного типу.

Охарактеризуємо кожне поняття в науковій соціально-педагогічній площині.

Соціалізація є невід'ємною складовою всього життєвого циклу людини. Найважливішим етапом в процесі соціалізації є дитинство, коли дитина набирається досвіду, засвоює норми та правила того суспільства, де вона зростає.

Вже багато століть поспіль науковці вивчають особливості соціалізації. І все ще немає єдиного секрету її успішності: багато факторів впливають на процес соціалізації, тому в цьому процесі не може бути чітких правил, умов, принципів тощо. Варто сказати, що проблема соціалізації особистості є міждисциплінарною, адже науковці з різних галузей наук займаються вивченням цього питання. Це зарубіжні та вітчизняні соціологи: М. Бугле, Г. Гіддінгс, Г. Лебон, І. Кон, М. Лукашевич, Г. Тард та інші.

Серед психологів цю проблему активно досліджують (Л. Виготський, В. Кудрявцев, Д. Фельдштейн та інші; серед соціальних педагогів соціалізацію як процес досліджують: В. Абраменкова, Д. Бибик, Р. Вайнола, М. Васильєва, Н. Голованова, І. Зверева, А. Капська, С. Курінна, Г. Лактіонова, А. Мудрик, Т. Кравченко, І. Савельчук, С. Харченко, І. Шимко та інші.

Дамо визначення поняттю: соціалізація – це процес входження індивіда у соціум, засвоєння ним соціальних явищ, правил і традицій взаємодії, залучення його до системи соціальних зв'язків.

Соціалізація (від латин. *socialis* – громадянський) – це процес залучення особистості до системи суспільних відносин, формування соціального досвіду, становлення і розвитку цілісної особистості [10].

Ми погоджуємося із тим твердженням, що соціалізація – це процес. І на якість перебігу цього процесу впливає безліч умов та чинників. Саме тому в психолого-педагогічній літературі можна знайти різні класифікації та переліки чинників успішної соціалізації особистості. Зокрема до таких чинників Н. Мельник відносить:

- стихійну соціалізацію, тобто вплив різних обставин життєдіяльності суспільства на означений процес;
- відносно спрямовану соціалізацію, (держава приймає певні дії для розв'язання власних завдань, що впливають на життєвий шлях тих чи інших вікових груп (обов'язковий мінімум освіти, вік тощо);
- соціально контрольовану соціалізацію (або виховання), коли держава створює правові, організаційні, матеріальні умови для розвитку людини;
- свідому самозміну людини, що має антисоціальний вектор (самовдосконалення чи саморуйнування) [10, с. 18].

Отже, соціалізація – невід'ємна складова життєдіяльності особистості. Людина не може розвиватися, і при цьому не проходити процес соціалізації. Тож, синонімом до поняття «розвиток» можна назвати соціалізацію, але з більш глибоким змістом. Процес соціалізації особистості дитини є надважливим, саме тому держава всіляко підтримує розвиток сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Близьке до поняття «соціалізація» є поняття «виховання». Проте, науковці як теоретики, так і практики, розрізняють ці поняття, розводять їх як такі, що дотичні одне до одного, проте не тотожні.

Виховання – це цілеспрямований організований вплив на особистість з метою набуття нею загальноприйнятих моделей поведінки. Якщо соціалізація може бути стихійною, то виховання – точно ні. Ми переконані, що виховання є складовою соціалізації, без такого спеціально організованого впливу, яким є виховний процес, сама соціалізація буде неповною мірою успішна.

Процес виховання є предметом дослідження таких науковців як: Н. Анікеєва, С. Батищев, І. Бех, Т. Белавіна, В. Болгарина, В. Блюмкін, В. Безпалько, Л. Березовчук, О. Дубко, Л. Білик, Р. Артур, В. Бухвалов, Я. Длинер, Ю. Васильєв, І. Васюков, С. Гончаренко, В. Демиденко, Т. Дем'янюк, В. Новосельський, В. Оржеховська, В. Постовий, К. Чорна та інші.

Виховання подібно до соціалізації є міждисциплінарним поняттям. Так, психологи, педагоги, соціологи, і навіть медики вивчають виховання зі своїх наукових підходів і теорій. Отже, під вихованням ми розуміємо:

- цілеспрямоване створення умов для розвитку та саморозвитку людини (С. Баранов, С. Гончаренко, А. Петровський, М. Ярошевський та ін.);
- управління процесом розвитку (формування) особистості шляхом створення необхідних для цього умов (В. Белова, Т. Ільїна, М. Коваль, Л. Рувінський, М. Фіцула та ін.);
- головним системоутворювальним елементом пропонується педагогічна взаємодія (І. Бех, Г. Воробйов, О. Киричук, Л. Кондрашова, З. Курлянд, І. Харламов та ін.) [11].

Отже, виховання є важливим аспектом формування здорової психічно зрівноваженої, соціально адаптованої особистості. В контексті нашого дослідження, для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виховний процес має бути цілісним, незважаючи на ті обставини, в яких може опинитися дитина. Саме тому ми маємо сприяти в громаді становленню та розвитку сімейних форм виховання дітей зазначеної категорії. Адже виховання, зокрема в сім'ї, це та невід'ємна складова успішної особистості в дорослому віці.

Сімейне виховання, очевидно, це процес внутрішньосімейного впливу батьків або осіб, які їх замінюють, на дитину, її свідомість. Сімейне виховання завжди було предметом уваги та наукового вивчення дослідниками, зокрема педагогів і психологів.

Основна мета сімейного виховання – це благополуччя сім'ї, її міцний фундамент, що базується на непорушному авторитеті, подружній вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховання, материнському покликанні жінки, піднесені ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогнища, забезпеченні на їх прикладі моральної підготовки молоді до подружнього життя [17].

Саме тому сімейним формам виховання приділено таку значну увагу. Сімейне виховання можуть здійснювати батьки – біологічні чи прийомні. Інколи таку місію на себе беруть інші люди, які замінюють батьків – це можуть бути близькі родичі дитини, або люди, які зголосилися взяти дитину під опіку чи піклування до її повноліття.

Біологічні батьки – це чоловік і жінка, які народили дитину. Біологічні батьки, по суті, це донори клітин – сперматозоїда і яйцеклітини, які при сполученні утворили зародок. Біологічні батьки є абсолютно у всіх дітей, що народжуються у світі. Нерідко біологічною визнається лише мати. Це відбувається лише тоді, коли відомості про батька записано у свідоцтво про народження дитині відповідно до статті 135 Сімейного кодексу України.

Переважає більшість дітей виховується рідними мамою і татом. Тобто, відсоток біологічних сімей більший, за прийомні.

Прийомні батьки – подружжя, яке свідомо з власної волі взяло на спільне проживання і виховання дитину або дітей. В народі є прислів'я: не та мати, що народила, а та – що виростила. Це напряду може стосуватися прийомних батьків. В історії людства є багато прикладів, коли прийомні батьки були прийомними лише на папері, а в житті – рідними.

1.3. Дитячий будинок сімейного типу: переваги та недоліки для соціалізації дитини

Дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. За великим рахунком, принцип діяльності ДБСТ відрізняється від прийомної сім'ї лише кількістю дітей. Тобто, якщо в сім'ї на виховання 5 і більше дітей, то юридично – це дитячий будинок сімейного типу. Якщо ж з повноліттям дітей стає менше п'яти, то таку організацію вже називають прийомною сім'єю.

Звернемося до норм чинного законодавства. Так, у Сімейному кодексі України чітко визначено: *«батьки-вихователі є законними представниками дітей і діють без спеціальних на те повноважень як опікуни або піклувальники. Батькам-вихователям для потреб дитячого будинку сімейного типу позачергово надається обладнаний індивідуальний житловий будинок або багатокімнатна квартира за нормами, встановленими законодавством. Вихованцями дитячого будинку сімейного типу є діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування. На влаштування дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, до дитячого будинку сімейного типу потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Згода дитини на влаштування її до дитячого будинку сімейного типу з'ясовується службовою особою закладу, в якому вона перебуває, у присутності батьків-вихователів і представника органу опіки та піклування, про що складається відповідний документ»* [14].

Отже, як можна зрозуміти, для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування створюються відповідні, максимально сприятливі умови для виховання в сімейних формах. Держава не лише сприяє

влаштуванню дитини в ДБСТ, але й всіляко підтримує і дитину-вихованця, і батьків-вихователів протягом усього часу перебування дітей в установі.

Спробуємо визначити переваги і недоліки такої форми влаштування дітей як ДБСТ.

Таблиця 1.1.

Переваги та недоліки ДБСТ

<i>Переваги ДБСТ</i>	<i>Недоліки ДБСТ</i>
Деінституалізація	Виховання не в біологічній сім'ї
Невелика кількість дітей на утриманні	Спільне проживання із іншими дітьми (не менші п'яток)
Сприятливі умови проживання	Перебування лише до 18 років
Можливість дитині самостійно прийняти рішення щодо спільного проживання	Складно досягти емоційного контакту з батьками-вихователями через їхню завантаженість
Набуття життєвих компетентностей на засадах сімейних цінностей	
Можливість зростати зі своїми рідними братами і сестрами, якщо їх навіть більше 5 осіб	
Підтримка державою	
Зберігається юридичний статус та усі соціальні виплати та гарантії	

Очевидно, що визначити повний список переваг і недоліків неможливо, тим більш, ми акцентуємо, що запропонований перелік є суб'єктивним та складений виключно на власних спостереженнях.

Основна причина, через яку стали розвиватися такі сімейні форми як ДБСТ – це деінституалізація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Саме тому ми відносимо до однієї з основних переваг ДБСТ процес деінституалізації дітей. Окрім того, що дитина в сім'ї виховується за

моделлю, наближеною до біологічної родини, державі ще й економічно вигідно створювати і розвивати мережу дитячих будинків сімейного типу. Тут Україна пішла за принципом, який став провідним в післявоєнній Німеччині. Саме в Німеччині порахували, що утримувати сиротинець або будинок-інтернат набагато дорожче, аніж допомогти фінансово родині виховати дитину (дітей). Тож, прагматизм німців став втілюватися в життя і заклав фундамент до розповсюдження сімейних форм влаштування діток.

Для батьків-вихователів створюються відповідні умови для утримання та всебічного розвитку дітей. Держава виплачує заробітну плату таким батькам, їм нараховується пенсійний та трудовий стаж, родина забезпечується транспортним засобом та будинком. Тобто, багато побутових проблем і їхнє вирішення на себе бере держава, а на батьків покладається відповідальність соціалізацію дітей.

Ми вже досліджували поняття соціалізації в науковій площині. Тепер варто розглянути проблему соціалізації дітей-вихованців дитячих будинків сімейного типу.

ДБСТ – сімейна форма влаштування дітей. А значить батьки (батьки-вихователі, прийомні батьки) мають забезпечувати всебічний розвиток своїх вихованців. Яким же чином можна забезпечити соціалізацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в ДБСТ:

- забезпечення дітей організованим дозвіллям (відвідування творчих та спортивних гуртків, секцій, походи в театр, кіно, цирк, розважальні центри тощо);
- привчання до порядку і сімейних традицій (власним прикладом батьки вчать дітей піклуватися про менших членів сім'ї, про тварин, допомагати одне одному, поважати тощо);
- дотримання і примноження сімейних цінностей (кожна сім'я, як правило, має свої цінності – моральні, духовні, матеріальні тощо, і важливо навчити дітей цінувати їх і примножувати);

- інтимно-особистісне спілкування (надзвичайно важливо встановити теплі, дружні стосунки між батьками та дітьми. Саме такий підхід є визначальним у подальшому становленні дитини як особистості);
- створення атмосфери взаєморозуміння та підтримки (діти – вихованці ДБСТ, як правило, зазнають страшних переживань і навіть психологічних травм до того моменту, поки не попадуть в іншу сім'ю. саме тому є важливим аспектом мікроклімат, сприятлива внутрішня обстановка життєдіяльності дитини).

Висновки до першого розділу

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, завжди були під пристальною увагою держави та громадськості. Сьогодні в Україні втілюються в життя кращі практики соціально-педагогічної роботи з такими дітьми, що свідчить про постійну турботу про таких дітей.

У першому розділі кваліфікаційного дослідження зроблено теоретичний аналіз основних понять, зокрема уточнено, що таке сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; визначено, що таке соціалізація, обґрунтовано переваги дитячого будинку сімейного типу перед інституційними закладами для категорійних дітей.

З'ясовано, що до сімейних форм влаштування дітей в Україні відносяться: прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, опікунська сім'я.

Дослідження побудовано на аналізі нормативно-правових актів, які регламентують діяльність щодо дітей. Зокрема, це Сімейний кодекс України, Закон України «Про охорону дитинства» та інші підзаконні акти.

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ

2.1. Аналіз діяльності дитячих будинків сімейного типу в місті Кривому Розі

Кривий Ріг – велике промислове місто України. Сюди з усіх куточків колишнього радянського союзу їхали шахтарі та металурги, адже поклади корисних копалин в Криворізькому басейні до сьогоднішнього дня невичерпні. Той факт, що в Кривому Розі завжди була і є робота, свідчить не лише про гарні можливості для життя, але і про велику кількість дітей, які опинилися в складній життєвій ситуації.

Покинуті діти, залишені в пологових будинках, загублені діти, діти, чий батьки пропали безвісти або стали на хибний шлях алкоголізму або наркоманії – все це діти, позбавлені батьківського піклування. і вже не має значення, яка причина такого рішення про встановлення дитині статусу позбавленої батьківського піклування, вже стає важливим її подальша доля, подальше влаштування.

У Кривому Розі у 2024 році функціонує 16 ДБСТ, в яких виховується 116 дітей віком до 18 років. Якщо порівнювати із іншими містами України, то ця кількість ДБСТ є досить суттєвою. Так, у Кропивницькому функціонує 4 ДБСТ, у Дніпрі – 10, у Миколаєві – 12, в Одесі – 7.

Переваги такої форми влаштування дітей полягають у можливості одразу для 10 дітей знайти сім'ю. в Кривому Розі, як правило, в усіх ДБСТ виховується по 10 дітей. З боку місцевої влади батьки-вихователі відчують підтримку, тож намагаються також іти на зустріч державі – опікуються багатьма дітками, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Така кількість ДБСТ пов'язана ще й з тим, що в Кривому Розі 7 адміністративних районів, відповідно функціонує 7 районних служб у справах

дітей. Саме цей орган відповідає за дотримання прав та інтересів дітей. Тож, працівники служб активно працюють з місцевим населенням задля того, щоб громадяни ставали батьками-вихователями в дитячих будинках сімейного типу.

Сьогодні Кривий Ріг має багато успішних практик функціонування ДБСТ. Проте, ми також розуміємо, що негативний досвід також є. Основною причиною того, що ДБСТ приходиться закривати, а дітям шукати нову родину, це непорядність батьків-вихователів. Не секрет, що такі люди отримують гроші не лише як власну заробітну плату, а ще й на утримання своїх дітей-вихованців. Маючи щомісячний дохід, на жаль, зустрічалися випадки, коли діти залишалися голодними, батьки постійно економили на дітях, не дозволяли жодних розваг тощо.

На такі грубі порушення реагували відповідні органи, проте фахівці з соціальної роботи не можуть і не повинні щодня перевіряти ДБСТ. Саме цим фактом користувалися деякі нечисті на руку батьки-вихователі.

Продовжуючи тему негативного досвіду, варто згадати прикрий випадок експлуатації дитячої сили задля власного збагачення батьків-вихователів. Дорослі заводили підсобне господарство, примушували дітей доглядати за худобою, птицею, робити заготівлю сіна на зиму, працювати на городі та багато чого іншого. Батьки-вихователі залякували своїх вихованців побиттям, щоб ті не говорили правду фахівцям із служби у справах дітей. Таким чином, деякий час батькам вдавалося приховувати свої брудні дії відносно дітей.

Ще одним важливим чинником утворення дитячого будинку сімейного типу є перевірка потенційних батьків-вихователів на психологічні розлади. Спільне проживання і виховання дітей обох статей накладає величезну відповідальність на батьків, тож важливо ретельно перевіряти обох з подружжя на можливість спільного проживання з дітьми.

Отже, в компетенції служби у справах дітей знаходиться питання утворення ДБСТ, добору батьків-вихователів та безпосередньо дітей для цих сімейних форм влаштування.

2.2. Дитячий будинок сімейного типу як об'єкт соціально-педагогічної роботи

Соціально-педагогічна робота за останні 10-15 років набрала величезних обертів як в своїх теоретичних дослідженнях, так і в практиці – технологіях соціально-педагогічної роботи. З'ясуємо, які соціально-педагогічні технології сьогодні активно використовуються в Україні.

Соціальна профілактика є такою технологією, яка має на меті попередження виникненню та розповсюдженню негативних проявів у поведінці, діях людей. Профілактичні заходи проводяться для усіх верств населення, без обмеження по віку, статі або інших параметрах. Адже негативні звички, дії, поведінка можуть бути притаманні абсолютно будь-кому. Головне завдання соціальної профілактики – всеосяжність таких заходів, превентивна робота щодо виникнення згубних звичок у дітей, молоді та дорослого населення. в контексті нашого дослідження соціальна профілактика є невід'ємною частиною виховної діяльності батьків-вихователів. Дітей треба привчати до здорового способу життя, власним прикладом демонструвати правильну модель поведінки в соціумі. Тож, батьки-вихователі повинні вміти правильно проводити профілактичні заходи, зокрема бесіди, із своїми дітьми задля того, щоб у подальшому зберегти їх від згубних звичок та негативних учинків.

Соціальна адаптація є важливою соціально-педагогічною технологією. Суть її полягає в пом'якшенні процесу входження дитини в нове оточення. До прикладу, дитина, яка набула статусу сироти, потрапляє в дитячий будинок сімейного типу. Навіть за попереднього знайомства із батьками, дитина відчуватиме дискомфорт в новому оточенні, можливо навіть страх. Технологія соціальної адаптації спрямована саме на те, щоб максимально підтримати дитину в складному процесі, допомогти їй, висловити їй свою підтримку тощо. для прийомних батьків та батьків-вихователів це важлива професійна навичка – вміти допомогти дитині в адаптації.

Соціальна реабілітація – це технологія соціально-педагогічної роботи, суть якої полягає у всебічній підтримці дитини, яка пережила щось важке для свого віку (це може бути смерть близької людини, покинутість, переїзд, війна тощо). Особливо актуальною ця технологія є для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Підтримувати дітей в такій складній ситуації і з таким статусом можна за допомогою методів соціальної реабілітації.

Консультування як технологія соціально-педагогічної роботи на сьогодні є лідером серед тих, на що є соціальне замовлення. Консультант – це не лише хороший уважний слухач, співрозмовник, це, перш за все, професійний порадник, фахівець, який здатен почути свого клієнта та запропонувати йому варіанти виходу зі складної ситуації. Існують різні техніки консультування, тож людям, які проходять курси прийомних батьків та батьків-вихователів обов'язково про них розказують. Вміти знайти індивідуальний підхід до кожної дитини, до її особистості – це важлива компетенція усіх батьків – біологічних, прийомних, вихователів.

Дитячий будинок сімейного типу – це установа, яка тісно співпрацює із державою. В цьому випадку державу представляють виконавчі комітети, селищні та сільські ради – скрізь, де є органи опіки та піклування, служби у справах дітей.

Питання створення такої форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є досить складним і підхід до його розв'язання має бути комплексним. Важливу роль у цій справі відіграє професійна компетентність фахівців з соціальної роботи, адже стратегічні питання вирішують саме вони. Опишемо алгоритм створення ДБСТ покроково.

Проведення рекламних кампаній серед населення громади.

Для того, щоб якомога більше людей дізналося про можливість стати батьками-вихователями, про те, що це може бути їхньою роботою, потрібно розповсюджувати правдиву інформацію про таку сімейну форми влаштування

дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Це може бути соціальна реклама на телебаченні, друкована рекламна продукція тощо.

Опрацювання заявок на створення ДБСТ від громадян.

Важливо мати банк даних громадян, які мають намір створити ДБСТ або прийомну сім'ю. Це дасть можливість обирати найкращих претендентів серед усіх.

Проведення навчання потенційних батьків-вихователів.

В обов'язковому порядку (це передбачено нормами чинного законодавства) потенційні батьки-вихователі мають пройти навчання у вигляді лекцій, тренінгів, виконання практичних завдань тощо. Навчання, як правило, проводиться комплексно: соціальні працівники, педагоги, медики, практичні психологи, юристи – всі фахівці готують потенційних батьків до виконання найвідповідальнішої місії – соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Опрацювання списків дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути влаштовані в ДБСТ.

Мати завжди оновлену інформацію щодо дітей, які потребують влаштування в сім'ю так само важливо, як мати список потенційних батьків. Підібрати дітей до батьків і навпаки – то не дуже проста задача. Кожен, і дорослий і дитина – це сформована особистість, і завдання фахівця із соціальної роботи розгледіти те, що виявиться спільним і у потенційних батьків, і у діток.

Знайомство дітей та батьків.

Організація першої зустрічі дітей та дорослих є одним з основних етапів на шляху створення дитячого будинку сімейного типу. Це має бути така зустріч, під час якої діти і дорослі мають відчувати певний зв'язок – як запоруку подальшої спільної життєдіяльності.

Оформлення відповідних документів на влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Це також важливий і досить відповідальний процес. Дотримання прав та захист інтересів неповнолітніх – це пріоритет служби у справах дітей та інших відповідних органів. Саме тому підготовка і оформлення пакету документів для влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в ДБСТ є відповідальним етапом.

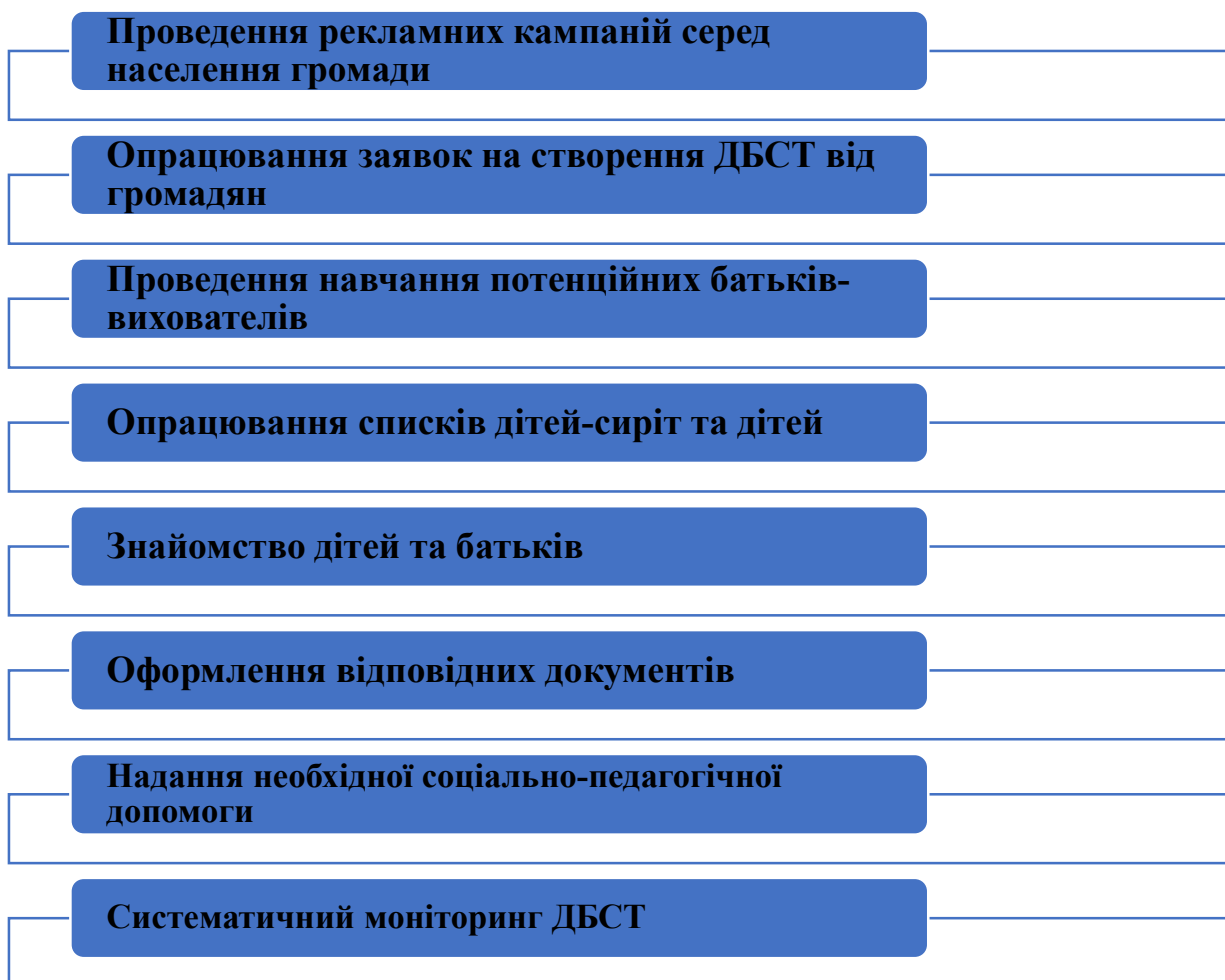
Надання необхідної соціально-педагогічної допомоги батькам-вихователям (постійний професійний супровід усіх мешканців ДБСТ).

Соціально-педагогічний супровід усіх членів ДБСТ є невід’ємною складовою успішного функціонування такої установи. Під соціальним супроводом дитячого будинку сімейного типу ми маємо на увазі систематичну роботу соціальних працівників та психологів із батьками-вихователями та дітьми-вихованцями. Треба регулярно проводити діагностичні методики задля вчасного виявлення відхилень в поведінці дітей та дорослих. Також завданням соціально-педагогічного супроводу є вчасне реагування на запити членів сім’ї, розв’язання конфліктних ситуацій, недопущення загострення складних міжособистісних відносин тощо. Завдання працівників – вчасно допомогти та підтримати ДБСТ.

Систематичний моніторинг ДБСТ.

Ми вже описували негативний досвід існування ДБСТ, де основна причина невдачі – це жадібність та безвідповідальність дорослих. Тож, систематичний моніторинг та контроль з боку відповідних органів державної влади, громадськості, педагогів закладів освіти, де навчаються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, мають сприяти попередженню або вчасному виявленню порушень у функціонування ДБСТ. Найголовніше – це недопущення порушення прав дитини, збереження її честі та гідності, забезпечення відповідного рівня освіти та виховання.

Отже, в системі організації та подальшого функціонування дитячого будинку сімейного типу велику роль відіграє служба у справах дітей або відповідний інший уповноважений орган місцевої влади із захисту прав дітей. Нижче на рис. 2.1. унаочнимо основні етапи зі створення ДБСТ

Рис. 2.1. Основні етапи створення дитячого будинку сімейного типу в Україні

2.3. Методичні рекомендації щодо особливостей соціалізації вихованців дитячого будинку сімейного типу

Методичні рекомендації для потенційних прийомних батьків та батьків-вихователів

Серйозно поставтеся до ухвалення рішення про майбутнє батьківство. Люди дуже люблять милуватися чужими дітьми, насолоджуватися їхніми забавками, їм приємно чути їхній сміх. Але діти не завжди сміються, і вони не завжди здорові, чемні, акуратні, тихі, слухняні і так далі. Діти – це надвелика відповідальність.

Пошукайте корисну інформацію в інтернеті. Сьогодні ми усі маємо безмежний доступ до всесвітньої мережі, що полегшує пошук цікавих та потрібних матеріалів.

Запитайте себе чи готові Ви змінити свій графік життя, відмовитися від хобі, звичок? Будьте максимально чесними. Свідоме рішення про взяття дитини на спільне проживання і виховання потягне за собою багато нового у житті людини. До цього треба бути готовим як морально, так і фізично. До того ж, діти – це самопожертва власним вільним часом, сном, грошима, смаколиками тощо.

Будьте морально готовими до розставання. Адже діти – це не назавжди. Вони виростуть, почнуть власне самостійне життя. Дорослі мають усвідомлювати, що діти нікому нічого не винні, і той факт, що прийомні батьки взяли дітей на виховання не робить дорослих особливими. Прийомні діти так само як і рідні, виростуть і підуть. Відпускайте так само із вдячністю, як і впустили дитину в своє життя.

Будьте взірцевим прикладом для своїх дітей в усьому. Діти завжди копіюють поведінку і вчинки дорослих. Недарма є вислів: «Не виховуй свою дитину. Виховуй себе. Бо дитина буде робити те, що робиш ти». Насправді, так і є.

Сприймайте моніторинг і контроль з боку органів державної влади не як недовіру, а як спосіб допомогти. Насправді, жоден працівник служби у справах дітей або іншої соціальної служби не хоче, щоб дитину забрали із сім'ї – чи то біологічної, чи то прийомної. Пріоритет державної соціальної політики відносно неповнолітніх – це сімейне виховання, соціалізація через сім'ю. Саме тому моніторинг і контроль з боку означених служб направлений виключно на вчасну підтримку, допомогу, соціальний, педагогічний та психологічний супровід.

Рис. 2.2. Методичні рекомендації потенційним батькам-вихователям

Методичні рекомендації соціальним працівникам

Кожна дитина – це окремий всесвіт. Ставтеся до дитини з повагою та розумінням. Соціальний працівник має бути для дитини другом та порадиником, в першу чергу, а для дитини, яка пережила власну сімейну трагедію – тим більше. Саме тому ставлення до дитини має бути особливо уважне, ніжне, лагідне.

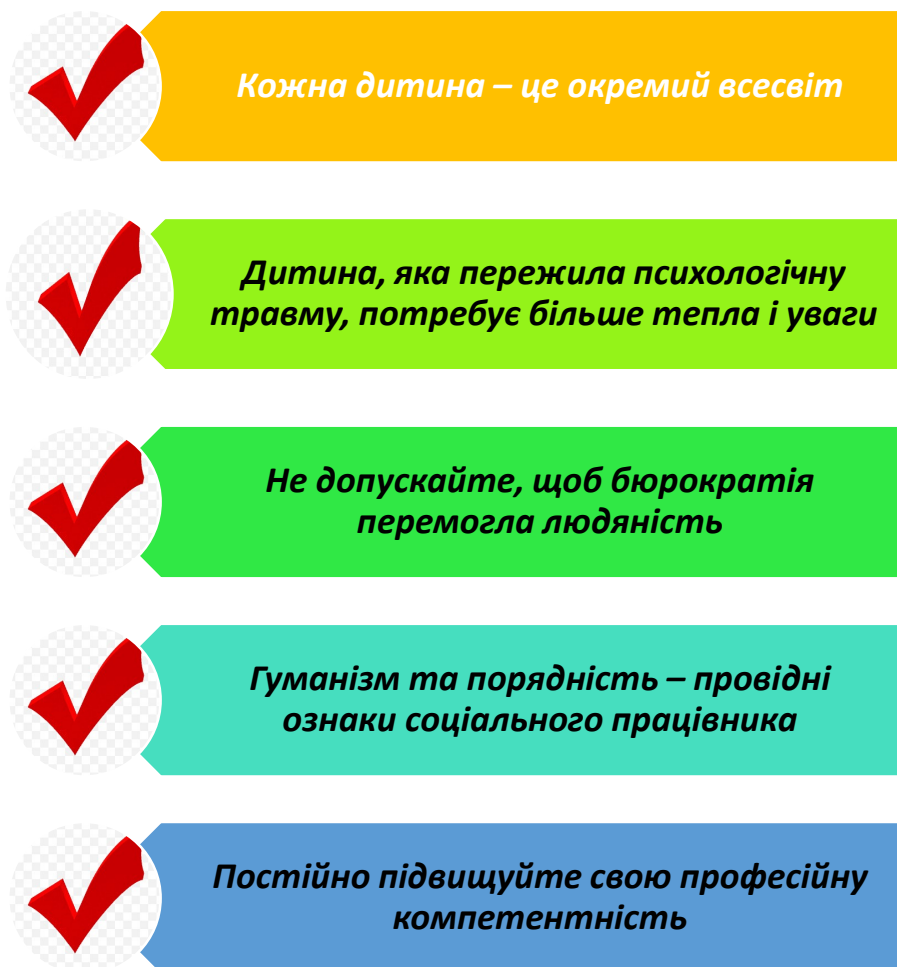
Дитина, яка пережила психологічну травму, потребує більше тепла і уваги. Продовжуючи попередню раду, ми звертаємо увагу соціальних працівників на необхідність психологічного підходу до надання допомоги дитині, яка потребує влаштування в прийомну сім'ю або ДБСТ. Психологічні

особливості кожної особистості дитини мають бути враховані при організації розмови, знайомства із новою родиною тощо.

Не допускайте, щоб бюрократія перемогла людяність. Очевидно, що процес влаштування дитини в ДБСТ потребує оформлення багатьох документів, підписання багатьох договорів, збір багатьох довідок тощо. Звісно, це частина обов'язкових контрольних заходів, без яких передача неповнолітньої особи іншим людям була б неможливою. Але важливо вміти зберегти баланс між бюрократичними процедурами та людяністю у відносинах із клієнтами соціального працівника.

Гуманізм та порядність – провідні ознаки соціального працівника. Сьогодні особливо важко зберігати внутрішній емоційний баланс. Важкі часи воєнного стану накладають негативні наслідки в поведінці усіх – і дорослих, і дітей. Та неможна забувати про такі важливі якості кожної особистості як гуманізм та порядність. Особливо, якщо це стосується представників соціальної професії – соціального працівника. Поряд із високим професіоналізмом, дотриманням прав та інтересів дитини, завжди має стояти гуманізм – провідна ознака людства, яке із стада перетворилося на соціум, організований, вихований, цивілізований.

Постійно підвищуйте свою професійну компетентність. Працювати з людьми завжди важко, адже кожна людина – це новий характер, нова життєва історія, нова емоція. Для того, щоб на високому рівні виконувати професійні обов'язки, соціальному працівнику варто систематично підвищувати свою професійну компетентність. Сьогодні це доступно з різних джерел: онлайн-курси, тренінгові програми, навчання за сертифікатними програмами, курси підвищення кваліфікації, стажування тощо. Найголовніше – це бажання працівника удосконалюватися, займатися самоосвітою.

Рис. 2.3. Методичні рекомендації соціальним працівникам

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційного дослідження зроблено аналіз функціонування дитячого будинку сімейного типу в умовах великого промислового міста. Визначено специфіку кількості таких установ для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Проаналізовано ДБСТ як об'єкт соціально-педагогічної роботи. Визначено, що соціально-педагогічна робота є невід'ємною складовою діяльності соціальних інституцій, які опікуються дітьми-сиротами та дітьми, які позбавлені батьківського піклування.

На основі узагальненого досвіду надано методичні рекомендації потенційним прийомним батькам або батькам-вихователям та соціальним працівникам. Зокрема, зроблено акцент на гуманізації соціально-педагогічної діяльності, адже робота з дітьми завжди вимагає більшої уваги, аніж із дорослими особами.

ВИСНОВКИ

Сьогодні Україна опинилася у складних соціально-економічних та політичних умовах, спричинених війною. Усі громадяни України відчувають негативний вплив війни, проте найбільше страждають діти, особливо якщо війна забирає у них найдорожче – батьків. Проте не лише війна робить дітей сиротами та такими, чийх батьків позбавлять батьківських прав. На жаль, низький рівень усвідомленого батьківства, безвідповідальність, згубні звички, трагедії, які забирають життя людей, та інші негативні обставини також спричинюють появу таких категорій дітей.

На рівні держави робиться важлива справа – створюються відповідні умови для збільшення кількості сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Сьогодні в Україні втілюються в життя кращі практики соціально-педагогічної роботи з категорійним дітьми, що свідчить про постійну турботу про таких дітей. Тож обрана тема кваліфікаційного дослідження є актуальною та своєчасною.

У першому розділі кваліфікаційного дослідження зроблено теоретичний аналіз основних понять, зокрема уточнено, що таке сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; визначено, що таке соціалізація, обґрунтовано переваги дитячого будинку сімейного типу перед інституційними закладами для категорійних дітей.

Ми підтримуємо позицію науковців про те, що соціалізація – це процес, в якому людина перебуває все своє свідоме життя. Це процес засвоєння прийнятих у відповідній громаді правил, норм, цінностей тощо.

З'ясовано, що до сімейних форм влаштування дітей в Україні відносяться: прийомна сім'я (кількість дітей 1-4), дитячий будинок сімейного типу (кількість дітей 5-10), опікунська сім'я (як правило 1-2 дітей). Зроблено акцент на ДБСТ як установі соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах родини.

Дослідження побудовано на аналізі нормативно-правових актів, які регламентують дотримання прав та інтересів неповнолітніх. Зокрема, це Сімейний кодекс України, Закон України «Про охорону дитинства» та інші підзаконні акти.

У другому розділі кваліфікаційного дослідження зроблено аналіз функціонування дитячого будинку сімейного типу в умовах великого промислового міста. Визначено специфіку кількості таких установ для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Проаналізовано ДБСТ як об'єкт соціально-педагогічної роботи. Визначено, що соціально-педагогічна робота є невід'ємною складовою діяльності соціальних інституцій, які опікуються дітьми-сиротами та дітьми, які позбавлені батьківського піклування. Обґрунтовано основні етапи створення ДБСТ, а саме: проведення рекламних кампаній серед громади; опрацювання заявок на створення ДБСТ від громадян; проведення навчання потенційних батьків-вихователів; опрацювання списків дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; знайомство дітей та батьків; оформлення відповідних документів; надання необхідної соціально-педагогічної допомоги; систематичний моніторинг ДБСТ.

На основі узагальненого досвіду надано методичні рекомендації потенційним прийомним батькам або батькам-вихователям та соціальним працівникам. Зокрема, зроблено акцент на гуманізації соціально-педагогічної діяльності, адже робота з дітьми завжди вимагає більшої уваги, ніж із дорослими. Порадами для батьків-вихователів визначено:

- серйозно поставтеся до ухвалення рішення про майбутнє батьківство;
- пошукайте корисну інформацію в інтернеті;
- будьте морально готовими до розставання;
- будьте взірцевим прикладом для своїх дітей в усьому;
- сприймайте моніторинг і контроль з боку органів державної влади не як недовіру, а як спосіб допомоги.

Для працівників соціальних служб надано такі методичні поради, зокрема:

- кожна дитина – це окремий всесвіт;
- дитина, яка пережила психологічну травму, потребує більше тепла і уваги;
- не допускайте, щоб бюрократія перемогла людяність;
- гуманізм та порядність – провідні ознаки соціального працівника;
- постійно підвищуйте свою професійну компетентність.

Проведене дослідження не вичерпує усіх питань функціонування сімейних форм влаштування дітей. Проте, на основі проведеного дослідження нам вдалося розв'язати поставлені завдання та досягти окресленої мети, а саме: ґрунтовно досліджено особливості функціонування ДБСТ як основної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи : моногр. / О. В. Безпалько ; М-во освіти і науки України, Ін-т проблем виховання АПН України. К. : Наук. світ, 2006. 363 с.
2. Василенко О. М., Синюк Н. В., Овод Ю. В., Романовська Л. І., Фурдуй С. Б., Шеремет А. М., Якубова Л. А. Теоретичні та методичні аспекти соціальної діяльності: монографія / відп. ред. Л. О. Данильчук, Л. І. Романовська. Хмельницький: Фоп Цюпак А.А., 2020. Т. 2. 336 с.
3. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми: ратифіковано Законом України від 06.03.2008 № 135-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_327#Text
4. Європейська конвенція про здійснення прав дітей: ратифіковано Законом України від 03.08.2006 №69-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text
5. Європейська конвенція про контакт з дітьми: ратифіковано Законом України від 20.09.2006 №166-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_659#Text
6. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом: ратифіковано Законом України від 14.01.2009 №862-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_568#Text
7. Комплієнко І. Неповна сім'я як чинник вживання старшокласниками психоактивних речовин. Проблеми сучасної психології, 2020. № 49. С. 177– 201. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-49.177-201>
8. Конончук А. Неповна батьківська сім'я як об'єкт соціально-педагогічної роботи. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2014. №. 3. С. 50-56.

9. Концептуально-технологічна модель підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери [монографія] / авт. кол. Т. Василюк, І. Лисоконь, І. Размолодчикова, І. Шимко ; упоряд. І. Лисоконь. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. 182 с.
10. Мельник Н. І. Соціалізація дітей дошкільного віку на засадах групової взаємодії у різновікових групах. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 5 (48) /05/2016. С. 17 – 20
11. Приходченко К. І. Виховання як складна динамічна система соціального середовища: різнохарактерні видові категорії. *Наука. Релігія. Суспільство*. № 1, 2011. С. 178 – 184.
12. Сейко Н. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-тет, 2002. 260 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/3558/1/11.pdf>
13. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
14. Сімейний кодекс України, 2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/conv#Text>
15. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія / [Алексєєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Малиношевський Р. В. та ін.] / за заг. ред. Т. Ф. Алексєєнко. К. : ТОВ "Задруга", 2017. 168 с.
16. Токарева Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія / Н. М. Токарева, А. В. Шамне, Н. М. Макаренко. – Кривий Ріг, 2014. 312 с.
17. Фіцула М. Педагогіка [навчальний посібник]. К. : Видавничий дім "Академія", 2001. 528 с.